REGIONALIZAREA ȘI REGIUNILE ROMÂNIEI: ABORDARE ISTORICO-POLITOLOGICĂ

MOSCVICIOV Leonid,
doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat

Procesul de regionalizare în România este unul sinuos și specific, fiind condiționat de parcursul istoric de instituire a statului, de întregire a „pământurilor" și de consolidare a unității naționale. Acesta s-a dovedit a fi unul prodigios din punct de vedere politic și profund legitimizat. În acest context, o eventuală intervenție în structura teritorială și administrativă a statului român cu scopul reorganizării spațiului constituțional al acestuia, ar pune la îndoială această legitimitate, dar și corectitudinea parcursului istoric, profund socializat drept unul eroic și incontestabil. Printr- o astfel de abordare poate fi explicată prudența cu care autoritățile statului acționează în direcția regionalizării în România.

Cuvinte cheie: *regiune, consilii regionale, reşedinţe regionale, raionare, regionalizare, autonomie regională, unitate administrativ-teritorială, regiune de dezvoltare.*

REGIONALIZATION AND REGIONS OF ROMANIA: HISTORICAL-POLITOLOGICAL APPROACH

MOSCVICHIOV Leonid,
PhD student, State University of Moldova

Summary

The process of regionalization in Romania is a winding and specific one, conditioned by the historical establishment of the state, the completion of "lands," and the consolidation of national unity. It has proven to be a politically remarkable process, deeply legitimized. In this context, any intervention in the territorial and administrative structure of the Romanian state with the aim of reorganizing its constitutional space would call into question this legitimacy, as well as the correctness of the historical path, which has been deeply socialized as heroic and indisputable. The cautious approach of the state authorities towards regionalization in Romania can be explained through such an understanding.

Key words: *region, regional councils, regional capitals, districting, regionalization, regional autonomy, administrative-territorial unit, development region.*

După evenimentele din România (1989), care sau finalizat cu eradicarea regimului politic comunist și instaurarea unui sistem democratic de administrare a țării, în societatea românească au demarat discuțiile cu privire la integrarea europeană. Acestea s-au amplificat la maximum în legătură cu perspectiva aderării României la Uniunea Europeană şi respectiv absorbția fondurilor europene de pre-aderare. În acest sens, în cadrul diferitor cercuri și structuri sociale – în special cele ce reprezentau birocrația politică și administrativă, intelectualitatea academică și universitară, businessul și societatea civilă, se conturează un gen al discursului valoric/normativ proeuropean, deseori perceput prin prisma interpretărilor științifice, cu privire la depășirea decalajului pe care România îl avea față de țările-membre ale Uniunii Europene. Discuțiile se refereau, inclusiv la transparența și incluziunea procesului decizional (conform rigorilor europene), aducerea serviciilor publice mai aproape de cetățeni (conform principiului subsidiarității), determinarea utilizării mai eficiente a diverselor resurse, inclusiv celor locale, fonduri guvernamentale, programe europene etc.

Realizarea acestor deziderate presupunea descentralizarea sistemului administrativ al României, care la acel moment era instituit din 41 de județe, 3181 localități, 2861 comune, 217 orașe și 103 municipii [1]. Din punct de vedere funcțional sistemul respectiv se afla sub controlul absolut al puterii centrale. În acest sens puterea administrativă era exercitată de guvernul României, de ministere și instituții subordinate, de autoritățile locale coordinate de structurile deconcentrate ale guvernului la nivelul fiecărui județ. Pentru ca acest sistem administrativ să devină unul funcțional din perspectiva principiilor democratice, era necesar de reformat conform unui alt principiu – cel al subsidiarității, care presupune inclusiv regionalizarea și reorganizarea administrativ-teritorială a țării.

În discuțiile ce vizau aceste probleme și care trenează până în prezent, au fost implicați politicienii ce reprezintă, practic, toate guvernările democratice din ultimii 30 de ani, au fost atrași diferiți cercetători din multiple domenii științifice, precum lideri de opinie ai societății civile. Însă pașii decisivi în realizarea practică a dezideratelor menționate, erau mereu înlocuiți cu acțiuni formale de ordin birocratic.

Din perspectiva autorului, existau considerente mult mai profunde ce condiționau amânarea declanșării procesului de regionalizare și reorganizare administrativ-teritorială a României: 1) considerentul istoric – România se deosebește prin parcursul său istoric de instituire a statului, de întregire a „pământurilor” și de consolidare a unității naționale, care s-a dovedit unul eficient din punct de vedere politic și profund legitimizat. O eventuală intervenție în structura teritorială a statului cu scopul reorganizării spațiului constituțional al acestuia, presupunem că ar pune la îndoială această legitimitate, dar și corectitudinea parcursului istoric, profund socializat drept unul eroic și incontestabil; 2) din această perspectivă, menționăm și considerentul de precauție a clasei politice românești, care nu risca să-și asume responsabilitatea pentru un eventual eșec, în realizarea noii regionalizări și redimensionări administrativ-teritoriale a României. Partidele politice, care se aflau la guvernare, lăsau acest proces să deruleze într-un regim „laissez faire”, iar cele ce se aflau în opoziție manifestau ceva mai multă insistență, însă doar prin critici și promisiuni electorale; 3) considerentul privit prin prisma disensiunilor și neînțelegerilor: a) dintre grupurile de intelectuali implicați în elaborarea și promovarea proiectelor de regionalizare a țării și b) dintre elitele guvernatoare și cele intelectuale, acestea din urmă aspirând la o mai rapidă restructurare administrativ-teritorială a României, dar într-o formulă mai puțin acceptată de guvernanță.

Cauzele amânării proiectului de „împărțire a țării pe regiuni de dezvoltare după modelul european”, propus României spre realizare în 2002 de către Comisarul european, Michel Barnier, preocupat la acea perioadă de politica regională, se reflectă destul de elocvent în activitatea grupului de „colaboratori” în frunte cu politologul de origine maghiară Molnar Gusztav, care au și propus partidelor politice, administrațiilor locale, liderilor marcanți de opinie şi societății civile,

„mai multe idei ce se refereau la construcția politică şi administrativă a unei Românii a regiunilor, în consens cu dezbaterea care se desfășoară la nivel european despre viitorul Europei unite”; „împărțirea țării în regiuni cu identitate istorică mai bine definite” [2]. Aceste „idei” au fost expuse într-un „Memorandum”, publicat în 2001 în revista „Provincia”, ele fiind scoase și la dezbateri televizate, dar într-o ambianță „marcată de suspiciuni”. În curând, după aceste prime-încercări de mediatizare a documentului, primul ministru Adrian Năstase, refuză discuția publică a subiectului, „avertizându-i pe cei care ar persevera că păşesc pe un teren periculos” [2]. Menționăm în acest sens, că de fapt Adrian Năstase se pronunța împotriva ideii de realizare a

unei organizări a României pe regiuni cu personalitate juridică și putere administrativă, ce reprezenta la acea vreme o viziune absolut inedită, dar și străină pentru clasa politică din România.

În afară de aceasta, reacția politică a Bucureștiului, considerăm că a fost determinată și de alte circumstanțe cauzale: 1) documentul elaborat venea dintr-un mediu intelectual preponderent de origine maghiară și în acest sens „lipsa unei susțineri românești conștiente", constituia partea vulnerabilă a acestei inițiative; 2) acest document numit și „Memorandumul de la Cluj", depășea percepția politică și emoțională românească, care la începutul anilor 2000, era una încă tradițională, cu adânci rădăcini și deprinderi istorice; 3) suspiciunile față de acest document, care de fapt „nu conținea nimic subversiv", erau alimentate și de unele ambiguități lexicale. Astfel, în punctul 6, de exemplu, se propunea "discutarea înființării unor consilii regionale sau a parlamentelor provinciale localizate în reședințe regionale sau capitale provinciale" [2].

După aderarea României la Uniunea Europeană aceste subiecte de discuție devin treptat acceptabile, beneficiind de o atmosferă politică mult mai constructivă. Mai mult, în 2011 președintele României Traian Băsescu, aducând în discuțiile publice problema organizării administrativ-teritoriale a țării, menționa: „Susțin orice propunere privind reorganizarea teritorială în opt județe care să se suprapună pe actualele regiuni de dezvoltare" [3].

Caracterul discuțiilor și acțiunilor întreprinse în direcția regionalizării României, vor deveni, în opinia noastră, mult mai clare, dacă vom elucida evoluția acestei probleme și vom înțelege specificitatea transformărilor în timp a sistemului administrativ-teritorial, în teritoriile istorice ale Statului Român. Remarcăm în acest sens că spațiul românesc ca entitate istorico-politică și culturală, a cunoscut forme proprii de organizare: „obștile sătești", „uniuni de obști", „țâri", „voievodate", „cnezate", „ducate" etc., până la marile provincii istorice: Țara Românească, Moldova şi Transilvania, fiecare din ele, după instituirea lor statală, dispunând de unitățile sale teritoriale de bază, cu denumirile corespunzătoare de „județ", „ținut" și respectiv „comitat".

De menționat că structurile administrativ-teritoriale a primelor două principate sunt în esență similare și comparabile ca număr. Se deosebesc doar prin semnificația terminologică – „județ"-„ținut", precum prin proveniența denumirii lor. Dacă „județele" Țării Românești s-au format, precum menționează profesorul Iacob Altman, „de-a lungul râurilor", care le-au dat și numele, inclusiv Doljul (care însemna Jiul de jos), Gorjul (Jiul de sus) Oltul, Argeşul, Dâmboviţa, Prahova, Buzăul, Râmnicul Sărat, Ialomița, atunci „ținuturile" în Moldova medievală s-au format în jurul unor centre, orașe sau cetăți, preluându-le și numele. În plus, dacă în Țara Românească (sec. XVII), conform scrierilor lui Miron Costin, se înregistrau 16 județe (după alte mărturii-17) - Râmnic (Râmnicu Sărat), Săcuieni (Saac), Ialomiţa, Ilfeul (Ilfov), Muscel, Olt, Vâlcea, Jii de jos (Dolj), Buzău, Pravova (Prahova), Dâmboviţa, Argiş (Argeş), Vlaşca, Romanaţi, Jii de Românească, Teleormanul, atunci în Moldova medievală, conform acelorași mărturii, sunt cu două ținuturi mai mult – în total 19, inclusiv: Bacău, Roman, Neamț, Cernăuţi, Dorohoi, Botoşani, Iaşi, Fălciu, Hotin, Soroca, Chilia, Cetatea Albă. Remarcăm că doar câteva ținuturi erau situate pe cursul unor ape (Putna, Trotuş, Covurlui, Suceava). În ceia ce privește împărțirea administrativă a Transilvaniei aceasta s-a realizat prin așa numitele „comitate", „scaune" secuiești şi săsești, „districte" românești şi săsești. Remarcăm în acest context, că pe parcursul sec. XVI-XVII se constată o anumită tendință de diminuare a numărului de unități administrative. Astfel, dacă în 1565, Cronica moldo-polonă menționează că în

Moldova erau 24 de ținuturi, atunci în 1677 acestea au fost reduse până la 19 [4], precum am și menționat.

Perioada istorică respectivă se caracterizează și prin alte forme de organizare teritorială și administrativă: Moldova era cunoscută prin două mari regiuni - Moldova Inferioară sau Țara de Jos, împărțită în 12 ținuturi şi Moldova Superioară sau Țara de Sus, care includea 7 ținuturi, iar Țara Românească se deosebea prin existența unor regiuni, cum ar fi, de ex., Oltenia, care avea un statut special, fiind administrată de către un trimis special al Domnitorului, cu împuterniciri specifice guvernatorilor romani. În sec. XVIII, pentru o mai bună administrare a țărilor române, eficientizare a actului decizional, transmiterea operativă a directivelor domnești către comune şi sate, ținuturile Moldovei au fost subdivizate în „ocoale", iar județele Munteniei în „plași" și „plaiuri". După unirea Principatelor (1859), județele și plășile ca denumiri și unități teritorial-administrative, au devenit unități administrative legitime în toată țara (proces care în Transilvania s-a realizat după 1918) [4].

Conform Constituției adoptate la 29 martie 1923, Regatul României devine „un Stat național unitar și indivizibil", iar conform art.4 „Teritoriul României din punct de vedere administrativ se împarte în județe, județele în comune" [5]. Pentru eficientizarea activității de administrare a țării şi pentru o aplicare cât mai riguroasă şi uniformă a tutelei administrative, județele au fost grupate în circumscripții administrative, cu rol executiv, fără personalitate juridică, conduse de inspectori generali administrativi. În acest context, art. 65 al Constituției menționa:

„Alegerea deputaților se face pe circumscripții electorale", iar „circumscripția electorală nu poate fi mai mare decât un județ". În acest context conform art.137 „se vor revizui toate codicile si legile existente in diferitele parti ale Statului român spre a se pune in armonie cu Constituțiunea de fața si asigura unitatea legislativa" [5].

Întru executarea Constituției, prin decretul regal din 13 iunie 1925, a fost elaborată Legea (nr. 95 din 13 iunie 1925) pentru „Unificarea Administrativă". Legea constituită din 400 de articole, în care au fost expuse drepturile, obligațiile și competențele autorităților administrative și elective, oarecum depășește cadrul constituțional privind delimitarea țării în unități administrativ- teritoriale, revenindu-se de fapt la tradițiile administrative de până la 1918. Conform art. 5. „Pentru înlesnirea controlului, supravegherea aplicării legilor şi buna îndrumare a administrației, județele se împart în circumscripții numite plăşi, cuprinzând mai multe comune, iar comunele urbane, în circumscripții numite sectoare. Sectoarele şi plăşile nu sunt persoane juridice". În plus urmează să menționăm descentralizarea și democratizarea sistemului administrativ al țării. Conform art.10

„Comuna şi județul își administrează interesele lor locale prin consilii compuse din consilieri aleși, de drept şi consilieri femei cooptate obligatoriu în comunele reședințe de județ, facultativ în celelalte comune urbane. Aceste consilii sunt datoare să execute şi măsurile de interes general ordonate de autoritatea centrală în limitele competinței sale legale". Articolul prevedea inclusiv elaborarea unei legi speciale, axate pe principiile prezentei legi, „care va stabili organizarea şi funcționarea administrațiunilor în comunele mai mari de 300.000 locuitori" [6].

Urmare acestei ultime stipulări, este de presupus că prezenta lege nu răspundea tuturor necesităților unei administrări eficiente, fiecare provincie având la acea perioadă un sistem administrativ propriu. În plus, necesitatea consolidării Statului Român, precum experiența aplicării acestei legi, au justificat pregătirea unei noi reforme administrative puse în aplicare la 3 august 1929, prin noua lege (nr.167) [7], ce urmărea realizarea pe de o parte, a unei mai

profunde descentralizări administrative, deziderat pentru înfăptuirea căruia, era necesară formarea unor noi instituţii menite să asigure o mai mare autonomie în activitatea socială și politică a entităților administrativ-teritoriale existente, pe de alta, - acordarea instituțiilor existente, a unor atribuții și competențe administrative, consfințite prin lege. Din această perspectivă, in primul articol al legii se stipula: „Teritoriul României se împarte, din punct de vedere administrativ, în județe şi județele în comune. Județele sunt subdivizate în plăşi. Comunele pot fi subdivizate în sectoare, în condițiunile stabilite în legea de față. Județele, comunele şi sectoarele comunale sunt persoane juridice".

Din cele expuse rezultă, că traseul evoluției sistemului administrativ și teritorial al României, reprezintă un proces logic, axat pe continuitatea istorică și respectarea tradițiilor istorice la toate etapele de reformare a acestui sistem. După cel de-al Doilea Război Mondial, România a intrat în sfera de influență sovietică, acest fapt reflectându-se corespunzător, inclusiv asupra sistemului teritorial-administrativ. Prin Legea nr. 5 din 7 septembrie 1950, pentru „raionarea" administrativ-economică a Republicii Populare Române, teritoriul țării a fost divizat în regiuni, orașe, raioane şi comune [8]. Implementarea acestei legi impunea desființarea celor 58 de județe, precum a 424 plăși și 6.276 de comune rurale și urbane, fiind înlocuite cu 28 de regiuni compuse din 177 de raioane, 148 de orașe și 4.052 de comune. Această reformă ca de altfel și cea întreprinsă în 1952, se bazau pe aceleași principii ideologice: „Raionarea trebuie să corespundă noii structuri sociale a țării noastre, noii politici economice a regimului de democrație populară, să corespundă marilor sarcini de consolidare regimului nostru de democrație populară, de dezvoltare a industriei socialiste, de transformare socialistă a agriculturii, de neîncetată dezvoltare a nivelului de trai al oamenilor muncii" [9].

Pentru realizarea acestui deziderat s-a decis asupra unei noi modificări a Constituției în regim de „extremă urgență". Astfel la 27 septembrie 1952, Marea Adunare Națională „aprobă cu unanimitate de voturi", cel mai controversat act fundamental din istoria statului român (Constituția din 1952 este una dintre cele trei constituții ale României adoptate în timpul regimului comunist). Conform acestei Constituții Republica Populară Româna era împărțită în 18 regiuni - Arad, Bacau, Baia Mare, Barlad, Bucuresti, Cluj, Constanta, Craiova, Galati, Hunedoara, Iasi, Oradea, Pitesti, Ploiesti, Stalin (din 1960 – regiunea Brașov), Suceava, Timisoara și Regiunea Autonoma Maghiara (din 1960 – regiunea Mureș-Autonomă Maghiară). Aceasta din urmă, conform art.19, „era formată din teritoriul locuit de populația compactă maghiară secuiască si are conducere administrativă autonomă, aleasă de populația Regiunii Autonome". În calitate de centrul administrativ al acestei autonomii regionale a fost desemnat orașul Târgu-Mureș. Conform art. 21 „Regulamentul Regiunii Autonome Maghiare este elaborat de Sfatul Popular al Regiunii Autonome si supus spre aprobare Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romane" [10].

Evenimentele politice ce au marcat blocul țărilor socialiste din estul Europei (1950-1960), inclusiv tulburările social-politice din Ungaria (1956), retragerea armatei sovietice din România conform acordului dintre România și URSS (24 mai 1958) şi revoluția din Cehoslovacia (1968) supranumită Primăvara de la Praga, au creat și anumite condiții, ce au permis României revenirea la tradiționalul sistem administrativ – partajarea teritorială pe județe. În Legea nr. 55 din 19 decembrie 1968, se preciza existența a 39 județe, 47 municipii, 189 orașe, 604 localități componente ale municipiilor/orașelor, 2.706 comune, din care 145 suburbane şi 13.149 sate, din care 232 aparțineau municipiilor şi orașelor [11]. Învederăm în acest sens, că organizarea administrativ-teritorială din1968 a suferit ulterior ușoare modificări, în special la

nivel de comune şi oraşe. La 20 noiembrie 1977, numărul comunelor s-a redus de la 2.706 la 2.705, iar patru ani mai târziu, în 1981, numărul judeţelor a ajuns la 40. Remanierile care au urmat după 1989 , s-au dovedit a fi nesemnificative din perspectiva regionalizării: 61 de comune au fost declarate oraşe. Astfel, în 2004 pe harta României au apărut 37 de asemenea oraşe noi, pe care mass-media le considera existente „doar pe hârtie" [12].

Ţinând cont de această istorică dar şi sinuoasă cale a dezvoltării administrativ-teritoriale a României vom remarca următoarele puncte de referinţă: 1) opinia publică, precum abordarea politică cu privire la conformarea României la rigorilor europene de regionalizare, s-au dovedit a fi adânc ancorate în trecutul istoric şi tradiţia gândirii politice naţionale; 2) împărţirea României în regiuni, conform Constituţiei comuniste din 1952, acordarea teritoriului locuit compact de populaţia maghiară statutul de Regiune Autonomă Maghiară (din 1960 – regiunea Mureş-Autonomă Maghiară), apariţia unor regiuni cu denumiri ideologizate şi absolut incompatibile cu toponimele naţionale (de ex., regiunea Stalin), au avut un efect de profundă conservare a tradiţiilor regionaliste româneşti; 3) avându-se în vedere că regionalizarea ţării, acordarea unor eventuale autonomii teritoriale, produc nu doar efectul descentralizării sistemului administrativ, dar şi diminuarea caracterului unitar al statului, influenţei lui, în egală măsură, pe întreg teritoriul pe care îl reprezintă, clasa politică română continua să rămână preocupată de adoptarea unor decizii şi acţiuni precaute, în acest sens.

Luând în consideraţie stringenta necesitate de a tranzita cu succes spre un sistem administrativ descentralizat, bazat pe principiul subsidiarităţii şi exigenţele regionalizării europene, iar în perspectivă de a deveni parte a familiei europene, România şi clasa ei politică, întreprind anumite acţiuni, care pot fi considerate de succes. Iniţial, prin Legea nr.151 din 15 iulie 1998 au fost stabilite cadrul instituţional, obiectivele, competentele şi instrumentele specifice politicii de dezvoltare regionala în România. Prin art. 2 Legea stabilea obiectivele de baza ale politicii de dezvoltare regională, care se refereau la diminuarea dezechilibrelor regionale prin „recuperarea accelerată a întârzierilor" în dezvoltarea zonelor defavorizate; pregătirea cadrului instituţional pentru a răspunde criteriilor de integrare în structurile Uniunii Europene şi de acces la fondurile structurale şi la Fondul de coeziune ale Uniunii Europene; stimularea iniţiativelor şi valorificarea resurselor locale şi regionale, în scopul dezvoltării economico-sociale durabile; stimularea cooperării interregionale, interne şi internaţionale, a celei transfrontiere, inclusiv în cadrul euroregiunilor [13].

Realizarea acestor obiective, impunea necesitatea formării unui cadru instituţional înzestrat cu atribuţii specifice, ţinând cont de faptul că regiunile de dezvoltare „nu sunt unităţi administrativ- teritoriale şi nu au personalitate juridică". În acest sens Legea stipulează cu o deosebită elocinţă juridică atât competenţele structurilor teritoriale cât şi a celor naţionale. În pofida faptului că acţiunile de formare a structurilor regionale au fost organizate de „jos" în „sus", cu o diferenţă în timp de 30 de zile, considerăm necesar de a elucida funcţionalitatea acestor structuri - de la nivelul naţional spre cel local, urmărind doar o mai comprehensivă abordare.

Astfel, pentru buna funcţionare a structurilor naţionale pentru dezvoltarea regională, Legea nr.151/1998 prevedea înfiinţarea Consiliului Naţional pentru Dezvoltare Regională (CNDR), al cărui preşedinte suplineşte şi funcţia de prim-ministru, precum atribuţiile Consiliului, în care se specifica inclusiv aprobarea strategiei naţionale pentru dezvoltare regională; monitorizarea utilizării surselor financiare alocate pentru dezvoltarea regională; gestionarea fondurilor alocate României din Fondul european de coeziune ş.a. În scopul

promovării şi coordonării politicii de dezvoltare regională, a fost creată Agenția Națională pentru Dezvoltare Regională (ANDR) organ executiv al CNDR, cu personalitate juridică, condusă de un președinte cu rang de secretar de stat, iar pentru finanțarea activităților de dezvoltare regională a fost constituit Fondul Național pentru Dezvoltare Regională (FNDR).

În ceia ce privește activitatea structurilor teritoriale pentru dezvoltarea regională, Legea prevedea înființarea Consiliilor pentru Dezvoltare Regională (CDR) ca organe deliberative, conduse de un președinte și un vicepreședinte, funcții care urmau a fi suplinite prin rotație; crearea Agențiilor pentru Dezvoltarea Regională (ADR), al căror activitate sunt reglementate de un statut de organizare și funcționare, aprobat de CNDR cu avizul consultativ al Ministerului Dezvoltării şi Prognozei. În atribuțiile Agențiilor erau prevăzute inclusiv: punerea în aplicare a programelor de dezvoltare regională; identificarea zonelor defavorizate; prezentarea Agenției Naționale pentru Dezvoltare Regională propuneri de finanțare; atragerea de surse financiare la Fondul pentru dezvoltare regională, administrat de Agenția pentru dezvoltare regională.

Astfel, este ușor de observat că structurile naționale și cele teritoriale pentru dezvoltarea regională, sunt structurate după formula administrării tradiționale a statului român, doar că este vorba de dezvoltarea regiunilor prin instrumente de stimulare economică și a unor inițiative, care vin să completeze eforturile statului în direcția diminuării diferențelor de dezvoltare dintre teritorii, prin realizarea unor proiecte specifice, promovate de către Uniunea Europeană. Fără ca să abordăm valoric acest fenomen, punctăm doar că Guvernul român nu se distanțează de procesul regionalizării, mai de grabă el este parte a acestui proces, începând cu etapa de elaborare a planurilor de dezvoltare regională. Astfel, Comitetul Regional pentru elaborarea Planurilor de Dezvoltare, rolul căruia este unul consultativ şi constă în formularea de recomandări şi propuneri asupra perspectivei dezvoltării regionale, este format nu doar din reprezentanți ai ADR-urilor, instituțiilor de învățământ superior şi institutelor de cercetare, reprezentanți ai partenerilor economici şi sociali, dar și din persoane ce reprezintă Prefecturile, Consiliile Județene, Serviciile descentralizate ale instituțiilor publice centrale. În aceiași formulă este instituit și Comitetul Inter- instituțional pentru elaborarea Planurilor Naționale de Dezvoltare, doar că din în componența acestei structuri fac parte reprezentanți a ministerelor și altor instituții publice centrale.

Mai mult, în conformitate cu Legea nr.315 din 28 iunie 2004 privind dezvoltarea regională în România, art.2, ”Politica de dezvoltare regională reprezintă ansamblul politicilor elaborate de Guvern, prin organele administrației publice centrale, de autoritățile administrației publice locale și organismele regionale specializate, cu consultarea partenerilor socio-economici implicați, în scopul asigurării creșterii economice și dezvoltării sociale echilibrate și durabile ale unor arii geografice constituite în regiuni de dezvoltare, al îmbunătățirii competitivității internaționale a României și al reducerii decalajelor economice și sociale existente între România și statele membre ale Uniunii Europene” [14]. Considerăm necesar să observăm odată în plus tentativa de a atribui regiunilor un anumit rol în structura administrativă a statului, acestea fiind atrase și mai mult în zona de control a guvernului.

Cele 8 regiuni ale României, stipulate prin legea a dezvoltării regionale [14], modificată prin Legea nr.315/2004, cu respectarea Regulamentului CE nr.1059/2003, referitor la stabilirea unui sistem comun de clasificare statistică a unităților teritoriale, sunt: Regiunea - Nord-Est cu 6 județe: Bacău, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui; Regiunea - Sud-Est cu 6 județe: Brăila, Buzău, Constanța, Galați, Tulcea, Vrancea; Regiunea - Sud Muntenia cu 7 județe: Arges, Calarași, Dîmbovița, Giurgiu, Ialomița, Prahova, Teleorman; Regiunea - Sud-Vest Oltenia cu 5

județe: Dolj, Corj, Mehedinți, Olt Vîlcea; Regiunea de Dezvoltare Vest – cu 4 județe: Arad, Caraș- Severin, Hunedoara și Timiș. Regiunea – Nord-Vest cu 6 județe: Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare, Salaj; Regiunea – Centru cu 6 județe: Alba, Brașov, Covasna, Harghita, Mureș, Sibiu; Regiunea – București-Ilfov cu municipiul București și județul Ilfov. Conform Legii, regiunile de dezvoltare sunt unități teritorial-statistice, alcătuite din numărul respectiv de județe, prin asocierea liberă a Consiliilor Județene. Ele corespund nivelului NUTS II potrivit clasificării EUROSTAT și reprezintă cadrul de colectare a datelor statistice acestui nivel [15].

Prin Legea nr.315/2004, precum am și menționat, componenta administrativă a dezvoltării regionale se amplifică. Spre deosebire de atribuțiile Agenției pentru Dezvoltarea Regională, stipulate în Legea nr.151/1998, cele determinate în 2004, au evoluat în direcția unei mai conturate responsabilități administrative. Conform art.8, „În fiecare regiune de dezvoltare funcționează câte o agenție pentru dezvoltare regională, organism neguvernamental, nonprofit, de utilitate publică, cu personalitate juridică, care funcționează în domeniul dezvoltării regionale, cu rol de autoritate de management, în condițiile legii” [14].

Notificăm, că prin prezenta lege, se pun bazele legislative ale cooperării transfrontaliere. În art.2 (4), se menționează că „Cooperarea transfrontalieră reprezintă o componentă a politicii de dezvoltare regională, care are ca scop asigurarea creșterii economice și dezvoltării sociale echilibrate și durabile a regiunilor de frontieră” [14]. În acest sens, prin obiectivele de bază ale politicii de cooperare transfrontalieră se urmărea promovarea cooperării între regiunile, comunitățile și autoritățile situate de o parte și de alta a frontierelor, sub aspectul creșterii nivelului de trai și al dezvoltării economice; promovarea bunei vecinătăți, a stabilității sociale prin finanțarea unor proiecte „cu beneficii vizibile” pentru regiunile și comunitățile din aceste regiuni; sprijinirea realizării descentralizării responsabilității, prin promovarea inițiativelor locale. Întru realizarea acestor deziderate, județele situate de-a lungul frontierei comune se pot asocia formând birouri regionale pentru cooperarea transfrontalieră, în scopul asigurării managementului administrativ, financiar și tehnic al programelor de cooperare transfrontalieră.

Începând cu elaborarea și realizarea„Programului de Guvernare 2013-2016”, prin care Guvernul preia conceptele „Agendei Teritoriale a Uniunii Europene 2020” [16], România, în politica sa de regionalizare, se pronunță clar pentru atingerea obiectivului general, expus în Tratatul privind funcționarea UE (Titlul XVIII, articolul 174) - „reducerea decalajelor dintre nivelurile de dezvoltare a diferitelor regiuni și a rămânerii în urmă a regiunilor defavorizate, zonelor afectate de tranziția industrială, precum și regiunilor afectate de un handicap natural și demografic grav și permanent, cum ar fi regiunile cele mai nordice cu densitate foarte scăzută a populației, precum și regiunile insulare, transfrontaliere și muntoase” [17]. Conform acestui Program, Guvernul României urma să acționeze pe trei direcții magistrale: 1) diminuarea disparităților regionale existente, cu accent pe revitalizarea zonelor defavorizate (cu dezvoltare întârziată) şi prevenirea creării de noi dezechilibre; 2) pregătirea cadrului instituțional pentru a răspunde criteriilor de integrare în structurile UE şi de acces la Fondurile structurale şi de coeziune; 3) integrarea politicilor sectoriale la nivel regional şi stimularea cooperării interregionale (interne şi internaționale) în vederea dezvoltării economice şi sociale durabile [18].

Din perspectiva autorilor acestui important document, procesul de descentralizare urma să se realizeze pe trei nivele: local (comune, orașe, municipii), județean şi regional, iar organizarea transferului de atribuții şi de competențe, între Guvern, pe de o parte şi

regiuni/județe, pe de altă parte, se va realiza în baza unor dezbateri publice, în colaborare cu mass-media, ONG-uri şi alte instituții publice interesate. Transferul atribuțiilor către regiuni se va realiza în scopul dezvoltării echilibrate a acestor entități teritoriale [18]. În acest context observăm odată în plus intenția de a monta regiunile de dezvoltare în sistemul administrativ al statului ca instituții intermediare între Guvern și județe.

O altă cauză decât cea istorică a acestui fenomen, asupra căreia am insistat anterior, poate fi dedusă din „Strategia Națională pentru Dezvoltare Regională 2014-2020" și ține de funcționalitatea și eficiența regiunilor. Considerăm că această cauză este generată de doi factori: pe de o parte de un gen de situație când condițiile propice de regionalizare/dezvoltare a României nu sunt capabile să stimuleze acest proces și să reducă din punctele slabe, fără intervenția structurilor statale, fapt ce concomitent reduce esențial și din posibilitatea apariției unui eventual efect „trigger" de sistem. Cu alte cuvinte, asemenea priorități precum existența unei industrii diversificate la nivel regional este anihilată de productivitatea muncii scăzută în toate regiunile țării; chiar dacă fiecare regiune are avantaje competitive în anumite domenii de activitate totuși 6 regiuni de dezvoltare din România sunt printre cele mai sărace 20 de regiuni ale Uniunii Europene; dacă România se deosebește prin existența unor resurse naturale adecvate dezvoltării unor industrii prelucrătoare și turismului, industriei extractive, industriei energetice, industriei siderurgice, inclusiv dezvoltării unei agriculturi sustenabile ea totodată poate fi specificată ca deținătoare a unei rate de ocupare a populației sub media europeană și mult în urma țintelor stabilite și asumate de România, coroborat cu scăderea constantă a numărului de salariați, precum a unui impunător coeficient a populației ocupate în agricultură, sector cu valoare adăugată mică [19]. Pe de altă parte, avem tot temeiul să presupunem, că promovarea efectivă a proiectului de regionalizare a României poate fi realizat în condiția, când regiunea de dezvoltare economică, coincide cu structura administrativ-teritorială regională (pe care ex-președintele Traian Băsescu o numea „super județ").

În această ordine de idei prezintă interes așa numita audiere publică - „Regionalizarea României - între pericole și oportunități", organizată (28 martie 2013) de către Coaliția 52, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor a Universității Babeș Bolyai și Academia de Advocacy, cu privire la regionalizarea României [20]. Organizatorii acestei audieri au colectat 250 de opinii scrise, „pline de conținut și idei", din toate regiunile de dezvoltare ale țării, respectiv din 34 de județe, precum din afara țării.

La întrebarea „Care sunt pericolele / problemele majore specifice României, nesoluționate încă și care ar putea fi rezolvate printr-un proces de regionalizare?", respondenții au menționat, că printre „problemele majore", care ar putea fi soluționate prin procesul de regionalizare, pot fi menționate: ridicarea nivelului dezvoltării economice; descentralizarea și democratizarea procesului decizional public; eficientizarea sistemul administrativ; eficientizarea procesului descentralizării administrative; eficientizarea procesului decizional și atragerea cetățenilor în acest proces; consolidarea capacității de absorbție a fondurilor europene. Plus la aceasta, respondenții și-au expus opinia cu privire la riscurile, care ar putea fi induse de un eventual proces de regionalizare. Printre acestea au fost menționate: riscul enclavizării și federalizării României; incoerența strategiei de regionalizare, la nivel național; managementul defectuos al procesului de regionalizare; compromisurile politice în detrimentul interesului național; adâncirea decalajelor, atât din punct de vedere economic, cât social, între județele care nu intră în sfera intereselor politice, sau cele care nu vor reuși să obțină statutul de capitală regională. Printre problemele, care în opinia respondenților, nu vor fi soluționate prin

regionalizarea României, au fost menționate lipsa unui stat puternic și a unei strategii reale de dezvoltare a țării; „legislația bolnavă” și corupția generalizată; incapacitatea elitei politice de a consolida societatea; restabilirea și dezvoltarea industriei țării; dezvoltarea sectorului agricol și exploatarea eficientă a terenului arabil ș.a. [20, p. 3-5].

Revenind la Strategia Națională pentru Dezvoltare Regională (SNDR) 2014-2020, care în fond reprezintă viziunea Guvernului României privind dezvoltarea regională, prin care se stabileau prioritățile de dezvoltare a regiunilor, menționăm că acest document a fost elaborat în conformitate cu politica de coeziune economică și socială a Uniunii Europene. În acest sens, au fost luate în considerare obiectivele europene promovate prin „Strategia Europa-2020” și s-a asigurat corelarea cu obiectivele tematice și prioritățile de investiții, promovate prin propunerile regulamentare pentru perioada 2014-2020. Învederăm că SNDR a preluat și o anumită parte din conținutul Planului Național de Dezvoltare (PND) – 2007-2013, ce promova idea de „diminuare a disparităților de dezvoltare între regiunile țării” și anumite deziderate din Programul Operațional Regional (POR) - 2007-2013, elaborat în termeni de investiții, care rămâne valabil și actual, inclusiv în contextul politicii de coeziune pentru perioada 2014-2020 [19].

Continuitatea funcțională în ceia ce privește realizarea SNDR (2014-2020) se reflectă în elaborarea și realizarea Programul Operațional Regional al României (POR) 2014-2020, care reprezintă documentele de program şi management prin care se implementează Acordul de Parteneriat (AP), prin intermediul unor intervenții sectoriale şi/sau regionale, la care vom reveni. POR 2014-2020 - succesorul Programului Operațional Regional 2007-2013, elaborat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, ce reflectă obiectivele principale ale celor 8 programe regionale (și viceversa), prin care România, în calitate de membru a UE, va accesa Fondurile Europene Structurale și de Investiții (FESI), a fost adoptat pe 23 iunie 2015. POR dispune de o alocare estimată la 8,25 miliarde euro, din care 6,7 miliarde euro, reprezintă sprijinul UE, prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR), iar 1,5 miliarde euro este contribuția națională. Valoarea fondurilor alocate prin POR reprezintă 21,5% din totalul FESI alocate României in perioada de program 2014–2020 [21]. Programul Operațional Regional 2014- 2020, a fost finanțat din Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR) și gestionat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice în calitate de Autoritate de Management (AM) și a fost implementat cu sprijinul Agențiilor de Dezvoltare Regională.

În ceea ce privește, Acordul de Parteneriat, menționăm că acest document a fost elaborat de Romania, in calitate de stat-membru al Uniunii Europene și coordonat cu structurile diriguitoare ale UE, prin care s-a stabilit strategia, prioritățile si cadrul instituțional pentru valorificarea fondurilor europene in perioada 2014-2020. Prin acest Acord adoptat pe 6 august 2014 de Comisia Europeană, se stabilea strategia de utilizare optimală a fondurilor structurale si de investiții europene - a 23 de miliarde de euro, sumă care reprezintă totalul finanțărilor in cadrul politicii de coeziune pentru perioada menționată [22].

Pentru aprobarea cadrului general în vederea implicării autorităților și instituțiilor din România în procesul de programare și negociere a fondurilor externe nerambursabile aferente perioadei de programare 2021-2027 și a cadrului instituțional de coordonare, gestionare și control al acestor fonduri, Guvernul României adoptă Hotărârea nr.936/2020 [23]. Prin Hotărârea dată se stabileau autoritățile și instituțiile din România, implicate în procesul de programare și negociere a fondurilor externe nerambursabile alocate României în perioada de programare 2021-2027, precum și cadrul instituțional de coordonare, gestionare și control al

acestor fonduri. Prin art.3 a acestei decizii, Ministerului Fondurilor Europene (MFE) i se atribuia responsabilitatea coordonării pregătirii, dezvoltării, armonizării și funcționării cadrului legislativ, instituțional, procedural și programatic pentru gestionarea fondurilor externe nerambursabile aferente politicii de coeziune alocate României pentru perioada de programare 2021-2027. Pentru a-și exercita funcția de coordonator, MFE dispune de o serie de atribuții inclusiv: coordonarea elaborării Acordului de parteneriat pentru perioada de programare 2021-2027; coordonarea procesului de negociere cu Comisia Europeană în ceea ce privește Acordul de parteneriat pentru perioada respectivă; coordonarea elaborării, negocierii și aprobării programelor aferente politicii de coeziune ș.a. În afară de aceasta, conform art.12 Ministerul Fondurilor Europene împreună cu autoritățile publice centrale și organismele neguvernamentale desemnate ca titulari de programe sau autorități de management exercită o serie de atribuții inclusiv: pregătirea mandatului de negociere cu Comisia Europeană a Acordului de Parteneriat pentru perioada 2021-2027; constituirea Comitetului de Coordonare pentru Managementul Acordului de Parteneriat 2021-2027; elaborarea programelor operaționale pentru care au fost desemnați titulari de program și adoptă măsurile necesare pentru ca programele să fie aprobate prin decizie a Comisiei Europene ș.a. [23].

Începând cu demararea exercițiului financiar 2021–2027, Agențiilor de Dezvoltare Regională, care până la această etapă aveau funcția unor structuri intermediare, li se atribuie calitatea de Autorități de Management la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare. Astfel, ADR-urile urmau să elaboreze și să negocieze direct cu Comisia Europeană- Programele Operaționale Regionale, să contacteze la nivel regional proiectele depuse și să gestioneze implementarea acestora. Programele urmau a fi elaborate în conformitate cu regulamentele și exigențele înaintate de către structurile specializate ale UE, inclusiv prevederile Regulamentului (UE) 2021/1.060 al Parlamentului European și Consiliului din 24 iunie 2021, de stabilire a dispozițiilor comune privind Fondul European de dezvoltare regională, Fondul social european Plus, Fondul de coeziune, Fondului pentru azil, migrație și integrare ș.a. [24]. În acest context urmau a fi respectate cele 5 obiective principale de politică regională ale Comisiei Europene: o Europă mai inteligentă din perspectiva implementării unei economii inovatoare și inteligente; mai verde prin diminuarea emisiilor de carbon; mai conectată din perspectiva mobilității și comunicării mai intensive la nivel regional; mai socială, din punctul de vedere ale drepturile sociale; mai aproape de cetățeni din perspectiva dezvoltării sustenabile a zonelor urbane, rurale și de coastă prin inițiative locale [25]. Întru susținerea acestor remanieri și eficientizarea procesului de elaborare a Proiectelor Operaționale Regionale în noua formulă, Guvernul României a emis Ordonanța de Urgență nr.170 din 8 decembrie 2022. Conform art. 7 (1) „În cadrul Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene (MIPE) se înființează Direcția asistență gestionare programe operaționale regionale, cu atribuții de coordonare la nivel național a programelor operaționale regionale, în scopul asigurării bunei funcționări și implementării acestora”. Conform Ordonanței, MIPE preia de la Ministerul Dezvoltării autoritatea de management pentru Programul Operațional Regional 2014-2020, pentru faza de închidere a acestuia – până la finele anului 2023 [26]. Conform unor estimări prealabile, finalizarea POR (2014-2020), precum gestionarea celor 8 programe regionale (2021-2027) de către Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR), MIPE necesita majorarea numărului de colaboratori cu aproximativ 20%, inclusiv prin preluarea cadrelor de la Ministerul Dezvoltării [27]. O asemenea creștere spectaculoasă a numărului de angajați ai MIPE, ne demonstrează, că prin aceste remanieri se urmărea realizarea unei noi abordări a dezvoltării regionale în România.

Concluzie. Astfel, regionalizarea României, se deosebește printr-un dinamism moderat, care deseori trece într-un regim de expectativă, procese condiționate, în opinia autorului, de trecutul istoric al formării și consolidării sistemului administrativ și teritorial al statului român. Un rol important în declanșarea și menținerea continuității procesului de regionalizare în România, le atribuim instituțiilor specializate ale Uniunii Europene, care prin exigențele impuse, dar și prin motivațiile de ordin financiar, au reușit să includă, nu doar clasa politică dar și societatea civilă, în procesul de edificare a regiunilor de dezvoltare și diminuare a disparităților economice între diferite teritorii.

Referințe bibliografice:

1. Strategia de dezvoltare teritorială a României. România policentrică 2035. Coeziune şi competitivitate teritorială, dezvoltare şi şanse egale pentru oameni. http://www.mmediu.ro/app/webroot/uploads/files/2016-10-26_Strategia_de_dezvoltare_teritoriala_a_Romaniei_SDTR.pdf (accesat: 24 mai 2023)
2. Pepine Horaţiu. Istoria ideii de regionalizare. https://www.dw.com/ro/istoria-ideii-de- regionalizare/a-15141283 (accesat: 24 mai 2023)
3. UPDATE: „Băsescu vrea 8 județe" https://www.capital.ro/basescu-vrea-8-judete-148281.html (accesat: 23 mai 2023)
4. Altman Iacob. Despre Regionalizarea României. https://paradigme-bm.uvvg.ro/Articole/Iacob%20ALTMAN%20nr%203'.pdf (accesat: 24 mai 2023)
5. Constituţia României din 1923. https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=1517 (accesat: 25 mai 2023)
6. Legea nr. 95 din 13 iunie 1925 pentru Unificarea Administrativă. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/107203 (accesat: 25 mai 2023)
7. Legea nr. 167 din 3 august 1929 pentru organizarea administraţiunii locale. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/168809 (accesat: 26 mai 2023)
8. Legea nr. 5 din 7 septembrie 1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/116926 (accesat: 26 mai 2023)
9. Băncilă Andi Mihail. Reforma administrativ teritorială a României din anul 1952. Prefaţa unui nou dictat. https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/121 (accesat: 26 mai 2023).
10. Constituţia Republicii Populare Române din 1952. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/14933 (accesat: 26 mai 2023)
11. Legea nr. 55/1968 pentru modificarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România. https://lege5.ro/gratuit/g43tmnzt/legea-nr-55-1968-pentru-modificarea-legii-nr-2-1968-privind- organizarea-administrativa-a-teritoriului-republicii-socialiste-romania (accesat: 26 mai 2023)
12. Mărginean Erika. Povestea oraşelor ce se visează din nou comună! https://www.punctul.ro/povestea-oraselor-ce-se-viseaza-din-nou-comuna/ (accesat: 26 mai 2023)

13. Legea nr. 151 din 15 iulie 1998 privind dezvoltarea regionala în România (actualizată până la data de 16 iulie 2003). https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/15220 (accesat: 26 mai 2023)
14. Legea nr. 315 din 28 iunie 2004 privind dezvoltarea regională în România. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/53040 (accesat: 26 mai 2023)
15. Nomenclatorul comun al unităților teritoriale de statistică (NUTS) https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/99/nomenclatorul-comun-al-unitatilor- teritoriale-de-statistica-nuts- (accesat: 26 mai 2023)
16. Agenda teritorială 2030. Un viitor pentru toate teritoriile. https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_RO_romana.pdf (accesat: 26 mai 2023)
17. Versiune consolidată a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT (accesat: 26 mai 2023)
18. Programul de guvernare 2013-2016. https://gov.ro/fisiere/pagini_fisiere/13-08-02-10-48-52program-de-guvernare-2013-20161.pdf (accesat: 26 mai 2023)
19. Strategia Națională pentru dezvoltare regională 2014-2020. București, 2013. https://www.academia.edu/11437446/STRATEGIA_NA%C5%A2IONAL%C4%82_PENTRU_ DEZVOLTARE_REGIONAL%C4%82_2014_2020 (accesat: 26 mai 2023)
20. Regionalizarea României – între pericole și oportunități. http://consiliulciviclocal.ro/wp-content/uploads/2013/08/SINTEZA_Region-RO-pericole-si- oportunitati_11-04-2013.pdf (accesat: 26 mai 2023)
21. POR (2014-2020). https://www.fonduri-ue.ro/por-2014 (accesat: 26 mai 2023)
22. Acord de Parteneriat. România. 2014RO16M8PA001.1.2. https://www.fonduri-ue.ro/acord-parteneriat (accesat: 26 mai 2023)
23. Hotărâre nr. 936 din 5 noiembrie 2020 pentru aprobarea cadrului general necesar în vederea implicării autorităților și instituțiilor din România în procesul de programare și negociere a fondurilor externe nerambursabile aferente perioadei de programare 2021-2027 și a cadrului instituțional de coordonare, gestionare și control al acestor fonduri. În: Monitorul Oficial. nr. 1048 din 9 noiembrie 2020. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/232757 (accesat: 23 mai 2023)
24. Regulamentul (UE) 2021/1060 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 iunie 2021 de stabilire a dispozițiilor comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european Plus, Fondul de coeziune, Fondul pentru o tranziție justă și Fondul european pentru afaceri maritime, pescuit și acvacultură și de stabilire a normelor financiare aplicabile acestor fonduri, precum și Fondului pentru azil, migrație și integrare, Fondului pentru securitate internă și Instrumentului de sprijin financiar pentru managementul frontierelor și politica de vize. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1060 (accesat: 23 mai 2023)
25. Obiectivele de politică europene și propunerile de regulamente. http://regio-adrcentru.ro/obiective-de-politica-ue/ (accesat: 23 mai 2023)
26. Ordonanță de Urgență nr. 170 din 8 decembrie 2022 privind aprobarea unor măsuri pentru consolidarea capacității administrative a Ministerului Investițiilor și

Proiectelor Europene de gestionare a programelor operaționale pentru perioada de programare 2021-2027. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/262399 (accesat: 23 mai 2023)

27. Ministerul Proiectelor UE va lua sute de angajați de la Dezvoltare pentru a coordona cele 8 programe regionale 2021-2027. https://www.startupcafe.ro/fonduri-europene/mipe-angajati-dezvoltare-programe-regionale.htm (accesat: 23 mai 2023)